

ПРЫТУЛАК ПАМЯЦІ

■ Векапомнае

■ Дынастыя

Новы праект Выдавецкага дома «Звязда» — найбольш поўны даведнік пахаванняў Першай сусветнай на тэрыторыі нашай краіны

Сёння ў Мінску а 16-й гадзіне ў Храме-помніку на вуліцы Усіхсвяцкай пройдзе прэзентацыя кнігі «Апошні прытулак салдата», што пры падтрымцы Міністэрства інфармацыі краіны пабачыла свет у Выдавецкім доме «Звязда».

Што ж адметнага ў выданні, пагаварыць пра якое і ўшанаваць яго аўтараў збіраюцца дыпламаты розных краін, кіраўнікі ўрада, журналісты? Пра гэта мы і гутарым з кіраўніком аўтарскага калектыву адметнага творчага праекта — доктарам гістарычных навук **Анатолем ШАРКОЎЫМ**.
— **Анатоль Васільевіч, «Апошні прытулак салдата» — гэта...**

— Калі каротка і вельмі агульна характарызаваць выданне, то гэта — кніга-даведнік, кніга-альбом, дзе пададзена інфармацыя пра ўсе на сёння вядомыя месцы ваенных пахаванняў перыяду Першай сусветнай... Пад адной вокладкай сабраны звесткі пра адрасы, дзе знайшлі свой спачын аўстра-венгерскія, нямецкія і расійскія вайскоўцы. Звесткі, якія нам удалося адшукаць, выкладзены максімальна лаканічна. Безумоўна, па-за межамі выдання засталіся розныя гісторыі, якіх за гады вывучэння тэмы набірала вельмі шмат. І ў мяне асабіста, і ва ўсіх, хто шчыраваў над гэтай працай.

— **Да выдання вас падштурхнула нагода — 100-годдзе з пачатку Першай сусветнай?..**

— І не толькі. Даўно ўжо наспела патрэба ў выданні падобнага кшталту даведніка. Каштоўнасць любой інфармацыі ў тым, што яна працуе, уплывае на свядомасць спажыўца, грамадства. Гісторыя ў дачыненні да пахаванняў Першай сусветнай была ў Беларусі далёка не бязвоблачнай. Час і грамадства ігнаравалі тую, не такія ўжо і далёкія з розных пунктаў гледжання, падзеі. У Савецкім Саюзе Першая сусветная лічылася «імперыялістычнай». А ўсе, хто загінуў у ёй, лічыліся ахвярамі. Адсюль і логіка адпаведная: навошта, маўляў, успамінаць, тым болей навошта даглядаць могілкі варожых салдат?!

У 1920-я гады пачалася шырокая міжнародная кампанія па ажыццяўленні мерапрыемстваў па ўладкаванні і ўзнаўленні пахаванняў Першай сусветнай... На могілках, у якіх бы дзяржава яны ні знаходзіліся, пачалі ў масавым парадку мяняць індывідуальныя драўляныя крыжы на тыпавыя надмагіллі двух відаў. Першы — плоскія гарызантальныя пліты ў выглядзе стылізаванага крыжа. Другі — вертыкальныя бетонныя крыжы. Надпісы з драўляных крыжоў, незалежна ад таго, хто быў пахаваны ў магілах, пераносіліся на бетон на мове той краіны, у якой знаходзіліся за-

Анатоль ШАРКОЎ і Алена ХАРАШЭВІЧ працуюць над макетам кнігі.

хаванні. Гэтая акцыя дазволіла да нашых дзён захаваць шмат якія могілкі.

— **І як адрагавала на гэта савецкая ідэалагічная машына?**

— Ды ніяк. Такія мерапрыемствы на тэрыторыі БССР не праводзіліся. Работа ішла толькі ў рэгіёнах Заходняй Беларусі, якая на той час належала Польшчы.

— **Значыць, многія могілкі незваротна страчаны?..**

— Так. І краз тую могілкі, што знаходзіліся ў тылавой зоне рускай арміі... У 1980-я гг. пачаўся новы перыяд аднаўлення і догляду ваенных пахаванняў Першай сусветнай. У многім усё адбылося дзякуючы энтузіязму грамадскіх, краязнаўцаў. Трэба сказаць слова падзякі журналістам, пазаштатным аўтарам перыядычных выданняў, якія не давалі спакою грамадскай думцы, заклікалі да праяў талерантнасці, выказвалі думкі пра тое, што чалавек і грамадства толькі тады могуць быць маральнымі, адухоўленымі, калі з павагай ставяцца да месцаў пахавання людзей увогуле.

— **Гартаеш старонкі вашага даведніка — і проста бачыш тую адрасы, дзе ўжо шмат зроблена, дзе людзі спрычыніліся сваімі канкрэтнымі справамі нават да мемарыялізацыі памятных мясцін баёў Першай сусветнай?..**

— Уражлівы прыклад — упарадкаванне могілак рускіх салдат каля Заброддзя. Гэтым ужо многія гады алякуецца мастак і краязнаўца Барыс Цітовіч. Можна назваць і яшчэ імёны краязнаўцаў, гісторыкаў, якія не толькі апісалі пэўныя мясціны, але і шмат зрабілі, каб на месцах пахаванняў быў наведзены парадак.

— **Мне здаецца, што да падобнай работы падштурхне і сам факт выдання кнігі «Апошні прытулак салдата»...**

— І я вельмі на гэта спадзяюся. Мы падалі пад адной вокладкай ілюстрацыйны матэрыял, апісанне 170 адрасоў. А завяршае кнігу «Пэралік ваенных пахаванняў ча-

соў Першай сусветнай вайны на тэрыторыі Беларусі». У табліцы з дакладнай падказкай месца знаходжання — 248 месцаў пахавання і перапахавання. Адным з пунктаў табліцы з'яўляецца наступны: «Стан». Мы апісалі сённяшні стан. Напрыклад (пра пахаванне ў Стоубцах): «Здавальняючы. Абнесена металічнай агароджай. На месцы пахавання ўсталяваны каменны помнік з праваслаўным крыжам зверху. На помніку надпіс: «Авенір Маркавіч Касценчык, псаломшчык стаўбоўскай царквы, палкоўнік рускай арміі, кавалер ордэна святога Георгія, капітан паветранага карабля «Ілья Мурамец». Памёр 29. XII. 1935 г. Ад нараджэння 46 гадоў. Ад брата». Альбо (гэта пра вёску Нясвіжскага раёна Пагарэльцы): «Пахаванне рускае, нямецкае, польскае. Закінутае. Надмагільныя пагоркі праглядаюцца. Па словах мясцовага жыхара, наглядчыка Н. Судніка, на ўсіх магілах былі ўсталяваны плоскія бетонныя крыжы з надпісамі на польскай мове, на некаторых — з надпісам «Нязнаны жаўнеж рускі».

— **У прадмове да кнігі намеснік прэм'ер-міністра, старшыня аргкамітэта па падрыхтоўцы і правядзенні мерапрыемстваў, прымаркаваных да 100-годдзя пачатку Першай сусветнай вайны, Анатоль Тозік заўважыў: «Былых праціўнікаў прымір'яў агульны беларускі могільнік той далёкай і ў той жа час блізкай трагедыі. Зірніце яшчэ раз на фотаздымкі зацягнутых дзірваном забыцця магіл — у дачыненні да іх не павінна быць бяспамяцтва і абьякавасці...»**

— Сапраўды, не павінна... Мне здаецца, што і ў грамадскім, і ў дзяржаўным стаўленні да тэмы Першай сусветнай сёння складваецца прыязная атмасфера, каб выправіць ранейшыя пралікі, адпрацаваць і за саміх сябе, і за папярэднікаў на важнай духоўнай ніве.

Гутарыў Сяргей ШЫЧКО.

СЦІПЛЫ ГЕРОЙ

Як славу лётчыка Рыгора Дзенісенка паўплываў на жыццё ўнука

Што дае нам веданне жыцця сваякоў? Можна, дазваляе віртуальна звязаць мінулае і будучыню? І таму многія шкадуець, што не паспелі падрабязна распытаць родных, а яны ўжо пайшлі адсюль, пакінуўшы белыя старонкі ў біяграфіі роду... Хаця, магчыма, усё ж незаўважна навучылі нас нейкім самым галоўным рэчам у жыцці.

Вось і ўнук ваеннага лётчыка, Героя Савецкага Саюза Рыгора Дзенісенкі, — Кірыл Сергучаў расказвае пра славу тага дзеда не вельмі шмат. Але ж гаворыць, што той паўплываў на яго жыццё прыныпова:

— Дзед для мяне — прыклад прыстойнасці і праўдзівасці. Ён ніколі сам не падманваў і не любіў, каб яго падманвалі. Чысціня і парадак — і ўнутры сябе, і навокал — былі яго адметнымі рысамі. І для мяне гэта таксама стала прырытэтам. З дзедам можна было гаварыць пра ўсё на свеце. Мы разам хадзілі на рыбалку за Сож. Менавіта дзед навучыў мяне плаваць, пісаць і чытаць. У сям'і ён быў абсалютным аўтарытэтам. Калі ўзнікала спрэчная сітуацыя, апошнія слова было за дзедам.

Ваенная дынастыя, якую сёння працягвае на пасадзе галоўнага інспектара Гомельскай мытні Кірыл Сергучаў, пачалася з Рыгора Дзенісенкі. Яго дачка выйшла замуж за ваеннага. Таму і ўнук Кірыл выхоўваўся ў гарнізонах, правёў дзяцінства побач з салдатамі.

— Дзед вельмі хацеў, каб я насяі пагоны, — гаворыць Кірыл Сергучаў. І ганарыўся, што ўнук працуе ў гомельскай мытні. Аднак стрыманасць у вызначаным пачуццях — рыса ўсіх маіх сваякоў. Бацька, які ў свой час служыў у Афганістане і быў камандзірам разведудова 101-га мотастралковага палка 5-й гвардзейскай мінскай дывізіі 40-й асобнай арміі, не любіць успамінаць пра тое, праз што яму давялося прайсці. Вось і дзед пра свае падзвігі не вельмі расказваў.

У Героя Савецкага Саюза Рыгора Дзенісенкі, які пакінуў гэты свет тры гады таму, мне давялося ў 2008 годзе браць інтэрв'ю. Памятаю, як цяжка даваліся ўспаміны менавіта пра вайну. Хоць увогуле ён быў лёгкім суразмоўцам і шмат расказваў пра тое, як у дзяцінстве з драўлянымі шашкамі гулялі «ў Чапаева», пра кнігу, якая на яго паўплывала — «Як загартывалася сталь». Пра самы першы скачок з парашутам, зроблены да вайны на радзіме, у Данецкай вобласці. Узгадваў, як пасля выканання баявога задання ў паветры спявалі «Цёмную ноч», пасля Перамогі ўдзельнічаў у парадзе на Краснай плошчы ў Маскве, а ў пачатку пяцідзясятых гадоў, калі працаваў начальнікам Саратаўскага аэраклуба, пазнаёміўся з будучым касманаўтам Юрыем Гагарыным.

Алея герояў.

І зусім сціпла — пра падзвігі, за які атрымаў высокае званне Героя Савецкага Саюза: «У нас, лётчыкаў-штурмавікоў, лічылі колькасць пасляховых баявых вылетаў. Я павінен быў здзейсніць не менш за 80 такіх вылетаў для знішчэння жывой сілы і баявой тэхнікі праціўніка вядучым групы — не радавым лётчыкам. Калі ж здзейсніў 118 гэтых вылетаў, быў прадстаўлены да гэтага высокага звання. Але гэта не мая асабістая заслуга. Не было б падлеткаў і жанчын, якія ў тыле рабілі снарады, самалёты будавалі, гарматы, танкі, мы б на фронце нічога не зрабілі. Таму гэта і іх заслуга. Я 197 вылетаў увогуле потым зрабіў. Але ж нельга забываць і пра тэхніку нашых, якія рыхтавалі самалёт. Без вазніцы і конь непрыдатны. Мы ім удзячныя — у нас не было ніводнага выпадку адмовы па тэхнічных прычынах. Толькі баявыя страты былі. А мы, лётчыкі, — даносілі той смяротны груз, які рабілі на Урале, на галовы фашыстаў. Паставілі над «і» кропку — у гэтым наша заслуга. Звышчалавечую храбрасць я не працяляў — я выконваў загад Радзімы».

Між тым сёння імя Героя Савецкага Саюза Рыгора Дзенісенкі, побач з іншымі славуітымі землякамі, на праве ўвекавечана на адной са стэл на Алеі Славы, якая ўрачыста адкрылася ў Гомелі.

Ірына АСТАШКЕВІЧ.

Фота аўтара і з архіва Кірыла СЕРГУЧАВА.

ТАБЛИЦА ПРОЦЕНТНЫХ СТАВОК ПО СРОЧНОМУ БАНКОВСКОМУ ВКЛАДУ (ДЕПОЗИТУ)

«СИСТЕМА СБЕРЕЖЕНИЙ ЛИНИЯ РОСТА 2.0»

с 29 июля 2014 года.

Сумма депозита, ед. валюты	Сроки				% годовых
	до 6 месяцев 90-180 дней	от 6 месяцев до 1 года 181-370 дней	от 1 года до 2 лет 371 – 740 дней	от 2 до 5 лет 741 – 2000 дней	
Белорусские рубли					
1–10 000 000	31,5	32,5	33,5	33,8	
10 000 001–50 000 000	31,6	32,6	33,6	33,9	
50 000 001 и более	31,7	32,7	33,7	34,0	
Доллары США, Евро					
1 – 500	4,5	5,0	5,3	5,6	
501 – 5 000	4,6	5,1	5,4	5,7	
5 001 и более	4,7	5,2	5,5	5,8	
Российские рубли					
1 – 15 000	8,40	8,80	9,10	9,30	
15 001 – 150 000	8,50	8,90	9,15	9,40	
150 001 и более	8,60	9,00	9,20	9,50	

ПОЗВОНИ В СВОЙ БАНК 136

время работы Контакт-Центра Банка
8.00 - 20.00 - рабочие дни
8.00 - 18.00 - выходные и праздничные дни

Звонок со стационарного телефона, с мобильного телефона (life), velcom, МТС) - по тарифам операторов связи.
Консультации оказываются бесплатно.

www.belapb.by
белагпропромбанк
традиции будущего